

راهنمای آموزش پیشگیری و مبارزه با

بیماریهای واگیر (۱)

مرکز بهداشت شهرستان کرمانشاه

فهرست راهنمای آموزشی پیشگیری و مبارزه با بیماری‌های واگیر:

- ۱ - هپاتیت B چیست؟
- ۳ - هپاتیت C چیست؟
- ۵ - بیماری مالاریا چیست؟
- ۷ - وبای التور چیست؟
- ۱۰ - بیماری لیشمانیوز جلدی (سالک) چیست؟
- ۱۲ - بیماری لیشمانیوز احشایی (کالآآزار) چیست؟
- ۱۵ - بیماری تب مالت چیست؟
- ۱۸ - بیماری هاری چیست؟
- ۲۱ - بیماری کیست هیداتید چیست؟
- ۲۳ - سیاه زخم (آنتراکس) چیست؟
- ۲۵ - بیماری تب خونریزی دهنده کریمه کنگو (CCHF) چیست؟
- ۲۷ - ایدز چیست؟
- ۳۰ - بیماری سل چیست؟
- ۳۶ - برنامه ایمن سازی
- ۴۰ - عوارض احتمالی پس از ایمنسازی

۱ - هپاتیت B چیست؟

کبد عضوی است که در بسیاری از فعالیتهای حیاتی بدن، مانند مقابله با عفونتها، متوقف کردن خونریزی، پاک کردن خون از سموم و داروها، و ذخیره انرژی در بدن نقش دارد. هپاتیت B یک بیماری ویروسی واگیر دار است که بوسیله ویروس هپاتیت B بوجود آمده و موجب تورم و اختلال کبد می‌شود. براساس تخمین سازمان جهانی بهداشت ۵ درصد مردم دنیا ناقل هپاتیت B هستند این میزان در ایران حدود ۲ درصد می‌باشد. کشندگی بیماری حدود ۱ درصد است.

نشانه‌ها و علائم بالینی هپاتیت B

آلودگی به ویروس هپاتیت B به سه حالت متفاوت ممکن است دیده شود:

الف - هپاتیت حاد: در این حالت بیمار پس از یک دوره مقدماتی با نشانه‌هایی مانند تب، سرماخوردگی، تهوع، استفراغ، و درد شکم، دچار زردی می‌شود. اولین عضوی که زردی در آن مشاهده می‌شود سفیدی چشمها است. از مهمترین یافته‌های آزمایشگاهی هپاتیت حاد افزایش آنزیمهای کبدی به حداقل ۲/۵ برابر زمان طبیعی می‌باشد. به طور معمول خود به خود بهبود می‌یابد و پس از ۶ ماه خون از ویروس پاک می‌شود و فقط در ۱۰٪ - ۵٪ بیماران بالغ ممکن است آلودگی مزمن شود.

ب - هپاتیت مزمن: در این حالت نشانه‌ها بسیار غیر اختصاصی است. شایعترین نشانه هپاتیت مزمن ضعف و خستگی طولانی است. گاهی ممکن است زردی خفیف یا خارش وجود داشته باشد. با پیشرفت بیماری ممکن است نارسایی کبدی بروز کند. این افراد باید تحت نظر پزشک قرار گیرند و در صورت نیاز، دارو درمانی شوند. در نوزادان و افراد با ضعف ایمنی، معمولاً زردی وجود ندارد.

ج - آلودگی بدون علامت: در این حالت فرد بدون هیچ گونه نشانه بالینی و یا آزمایشگاهی بیماری کبدی، ویروس هپاتیت را در خون خود دارد و می‌تواند آن را به سایرین انتقال دهد. این افراد به درمان دارویی نیاز ندارند ولی خطر ابتلا به حالت مزمن هپاتیت در آنان زیاد است و باید هر ۶ ماه یک بار توسط پزشک بررسی شوند.

راههای انتقال هپاتیت B

آلودگی به هپاتیت B به طور عمده در نتیجه تماس با خون و ترشحات جنسی آلوده به روشهای زیر صورت می‌گیرد. تولد از مادر آلوده به هپاتیت B (انتقال از مادر به جنین عمدتاً در سه ماهه آخر بارداری اتفاق می‌افتد) - تماس جنسی حفاظت نشده با فرد آلوده - استفاده مشترک از ابزار آلوده تیز و برنده نظیر سوزن و سرنگ تیغ اصلاح و مسواک - تزریق مکرر خون یا

فرآورده‌های خونی آلوده (امروزه کنترل خونهای اهدایی احتمال آلودگی از این طریق را بسیار اندک نموده است).- دیالیز با وسایل آلوده و پیوند اعضای آلوده - خالکوبی، حجامت، سوراخ کردن گوش، خدمات پزشکی و دندانپزشکی در محلهای نامطمئن و آلوده، یا هر اقدامی که منجر به سوراخ شدن پوست با وسایل آلوده و غیر استریل شود. هیپاتیت ب از طریق دست دادن، در آغوش گرفتن، بوسیدن و نشستن در کنار فرد آلوده و سایر تماسهای معمول منتقل نمی‌شود و حضور افراد آلوده در محیطهای کار و اجتماع بلامانع است.

غریبالگری از نظر ابتلا به هیپاتیت B

با توجه به اینکه احتمال انتقال بیماری از طریق تعدادی از مشاغل مانند آرایشگران، ارائه کنندگان خدمات درمانی، رفتگران و... و یا حاملگی در زنان نسبتاً بالاتر از افراد عادی جامعه می‌باشد لذا این افراد باید از نظر آلودگی به هیپاتیت مورد بررسی و غریبالگری قرار گیرند و در صورت لازم واکسینه شوند.

درمان:

درمان اختصاصی برای هیپاتیت ب حاد وجود ندارد. بعضی از داروهای ضد ویروس برای هیپاتیت مزمن به کار می‌روند.

راه‌های پیشگیری از هیپاتیت B

واکسیناسیون که در سه نوبت (در شیرخواران روز تولد، ۲ ماهگی، ۶ ماهگی و در بالغین روز مراجعه، یک ماه پس از مراجعه اول و ۶ ماه پس از مراجعه اول) انجام می‌شود. عدم استفاده از وسایل شخصی دیگران به خصوص سرنگ و تیغ و مسواک. پرسنل ارائه دهنده خدمات پزشکی و دندانپزشکی بایستی از استریل بودن لوازم مطمئن باشند و از سرنگ و سوزن یکبار مصرف استفاده کنند. از دریافت خدماتی مانند ختنه، حجامت، خالکوبی، سوراخ کردن گوش، رگ زدن و امثال آن به روشهای سنتی و غیر بهداشتی اکیداً خودداری کنید. از هرگونه اقدامی که موجب تماس پوست بریده و زخمی، مخاط چشم و دهان با خون و ترشحات دیگری می‌شود، پرهیز کنید. رعایت اصول اخلاقی و مذهبی، پرهیز از بی بند و باری جنسی و استفاده از کاندوم می‌تواند در پیشگیری از انتقال هیپاتیت از راه آمیزش موثر باشد.

واکسیناسیون بهترین و ساده‌ترین راه پیشگیری از ابتلا به بیماری هیپاتیت ب، نارسایی و سرطان کبد می‌باشد. افراد در معرض خطر و پر خطر از نظر هیپاتیت B طبق دستورالعمل ایمن سازی باید بر علیه هیپاتیت B واکسینه شوند. هیپاتیت B از طریق خوردن و آشامیدن در آغوش گرفتن، بوسیدن، سرفه، عطسه و تماسهای معمولی جامعه انتقال نمی‌یابد. ویروس هیپاتیت ب حداقل می‌تواند ۷ روز در محیط بیرونی باقی بماند و ایجاد آلودگی نماید.

۲- هیپاتیت C چیست؟

کبد عضوی است که در بسیاری از فعالیتهای حیاتی بدن مانند مقابله با عفونتها، متوقف کردن خونریزی، پاک کردن خون از سموم و داروها و ذخیره انرژی در بدن نقش دارد. هیپاتیت یک بیماری است که کبد را متورم کرده و فعالیت آن را مختل می‌سازد. این بیماری به علت‌های مختلفی ایجاد می‌شود. یکی از این علتها آلودگی به ویروس هیپاتیت C است.

نشانه‌های هیپاتیت C

برخی از بیماران در اوایل ابتلا به هیپاتیت "سی"، علائمی شبیه سرماخوردگی، تب، خستگی، تهوع، استفراغ، بی‌اشتهایی و درد شکم دارند. علائم بارز این بیماری عبارتند از: ادرار تیره، مدفوع روشن، زردی پوست و چشمها. حدود ۸۰٪ موارد آلودگی به هیپاتیت "سی" به صورت مزمن در بدن باقی می‌ماند. بسیاری از موارد آلودگی به هیپاتیت "سی" بدون نشانه است.

راه‌های انتقال هیپاتیت C

آلودگی به هیپاتیت "سی" به طور عمده در نتیجه تماس با خون آلوده به روشهای زیر صورت می‌گیرد: استفاده مشترک از ابزار آلوده تیز و برنده نظیر سوزن و سرنگ تیغ اصلاح و مسواک - خالکوبی، حجامت، سوراخ کردن گوش، خدمات پزشکی و دندانپزشکی در محل‌های نامطمئن و آلوده یا هر اقدامی که منجر به سوراخ شدن پوست با وسایل آلوده و غیر استریل شود - دیالیز با وسایل آلوده و پیوند اعضای آلوده - تزریق مکرر خون یا فرآورده‌های خونی آلوده (امروزه کنترل خون‌های اهدایی احتمال آلودگی از این طریق را بسیار اندک نموده است) - تماس جنسی حفاظت نشده با فرد آلوده به ویژه اگر یکی از طرفین به بیماریهای آمیزشی دیگر مبتلا باشد (احتمال انتقال از این راه بسیار اندک است) - تولد از مادر آلوده به هیپاتیت C

پیشگیری از هیپاتیت C

- هرگز اقدام به تزریق مواد مخدر نکنید و در صورتی که از این مواد استفاده می‌کنید این کار را ادامه ندهید و جهت درمان اقدام کنید.
- در صورتی که امکان ترک برای شما وجود ندارد هرگز از سرنگ و سوزن و سایر وسایل به صورت مشترک استفاده نکنید.
- در صورتی که مجبور به تماس با خون فرد دیگری هستید از دستکش استفاده کنید.
- وسایل شخصی خودتان را استفاده کنید: از مسواک، ریش تراش، تیغ یا هر وسیله شخصی که ممکن است به خون آلوده باشد به صورت مشترک استفاده نکنید.

- در صورت انجام خالکوبی، حجامت یا هر اقدام دیگر که منجر به سوراخ شدن پوست می‌شود از یک بار مصرف بودن یا ضد عفونی وسایل اطمینان حاصل کنید.
- از تماس جنسی مشکوک و حفاظت نشده پرهیز کنید.
- چنانچه رفتارهای پرخطری نظیر اعتیاد تزریقی و تعدد شرکای جنسی دارید خون یا اعضای بدن خود را اهدا نکنید و برای بررسی احتمال آلودگی خود به پزشک مراجعه کنید.

۳ - بیماری مالاریا چیست؟

مالاریا بیماری انگلی است که در داخل گلبول‌های قرمز خون رشد می‌کند و پس از رشد، تکثیر نموده و موجب پاره شدن گلبول‌های قرمز و بروز علائم بیماری مالاریا می‌شود. سالانه در سراسر کشور حدود ۱۵-۱۰ هزار نفر به بیماری مالاریا مبتلا می‌شوند. بیشترین موارد مالاریا در ایران مربوط به استان سیستان و بلوچستان، هرمزگان و قسمت گرمسیری کرمان می‌باشد.

علائم بیماری مالاریا چیست؟

بیمار اول احساس سرما کرده سپس می‌لرزد و بعد دچار تب شده آنگاه عرق می‌کند بیماران مالاریایی ممکن است هرروز یا یک در میان علائم بیماری را ظاهر نمایند. علائم بیماری مالاریا شامل لرز، تب و عرق می‌باشد.

بیماری مالاریا چگونه انتقال می‌یابد؟

شایعترین و معمولی‌ترین روش انتقال مالاریا از طریق گزش پشه‌های آنوفل ماده است. وقتی پشه شخصی را نیش می‌زند خون او را می‌مکد. اگر شخص مالاریا داشته باشد تعدادی از انگلهای داخل خون بیمار در بدن پشه تکثیر و رشد می‌کنند و بعد از ۲۱-۷ روز که بستگی به دما و رطوبت دارد برای انتقال به فرد دیگری آماده هستند، حال اگر شخص سالمی را نیش بزند، انگلهای مالاریا وارد بدن شخص سالم می‌شوند و این شخص بیمار خواهد شد همچنین مالاریا می‌تواند از طریق انتقال خون و مادرزادی منتقل گردد.

در صورت بروز لرز، تب و عرق به نزدیکترین خانه بهداشت یا مرکز بهداشتی درمانی و یا آزمایشگاه‌های مالاریا مراجعه نمایید.

عامل بیماری مالاریا چیست؟

عامل بیماری انگلهای تک سلولی از گونه پلاسمودیوم می‌باشد در ایران گونه‌های پلاسمودیوم ویواکس، پلاسمودیوم فالسیپاروم وجود دارند. پلاسمودیوم فالسیپاروم از همه خطرناکتر بوده و اگر درمان نشود باعث مرگ بیمار می‌گردد.

تشخیص بیمار مالاریا

هر فرد تبار مشکوک به مالاریا جهت تشخیص به موقع و درمان سریع و کامل به خانه‌های بهداشت یا نزدیکترین مرکز بهداشتی درمانی مراجعه نماید. مطمئن ترین راه تشخیص قطعی بیماری مالاریا آزمایش خون می‌باشد.

درمان بیماری مالاریا

بیماری مالاریا به سادگی قابل درمان است که باید زیر نظر پزشک، به‌ورز و یا مأمور مالاریا باشد دوره درمان کامل بوده و بیماران بد حال و در حال اغماء (مالاریای مغزی) به منظور درمان ویژه در بیمارستان بستری شوند. شناسایی به موقع علائم و پیگیری آن، علاوه بر تضمین سلامتی بیمار، از برگشت بیماری مالاریا جلوگیری می‌نماید.

راه‌های پیشگیری از بیماری مالاریا

۱- بیماریابی: آزمایش خون افراد تب دار مشکوک و درمان افرادی که در آزمایش خون آنها انگل مالاریا دیده شده است.

۲- جلوگیری از گزش توسط پشه‌های ناقل مالاریا از طریق خوابیدن زیر پشه‌بند معمولی یا پشه‌بند آغشته به حشره کش، نصب توری به در و پنجره‌های منازل، به کار بردن تله نوری و الکترونیک و استفاده از مواد دور کننده.

۳- جلوگیری از تکثیر پشه‌ها از قبیل زهکشی آبهای راکد و یا خشکاندن آنها، پرکردن گودالهای آب و محلهایی که پشه‌ها می‌توانند تخم‌ریزی کنند، استفاده از ماهی گامبوزیا، کاربرد مواد لاروکش نظیر حشره‌کش و گازوئیل و...

۴- از بین بردن پشه‌های بالغ بوسیله سمپاشی سطوح داخلی اماکن انسانی و حیوانی و محلهای استراحت پشه‌ها.

با خشکاندن و جاری ساختن آبهای راکد محلهای تخم‌ریزی پشه‌های مالاریا را از بین برده و با نفت پاشی و ریختن ماهی گامبوزیا در حوض انبارهای آب، گودالهای ذخیره آب و آبهای راکد از رشد و نمو و زیاد شدن پشه‌ها جلوگیری کنیم.

پشه مالاریا چگونه رشد و تکثیر می‌یابد؟

۱- پشه مالاریا در آبهای راکد تخم می‌گذارد

۲- پس از یک تا سه روز تخم باز شده و لارو آن خارج می‌شود.

۳- پس از هفت تا هشت روز لاروها به صورت پوپ در می‌آیند.

۴- یک تا دو روز بعد پوپ تبدیل به پشه مالاریا می‌شود.

۵- و بالاخره پشه‌های ماده برای ادامه زندگی و رشد تخمهای خود از خون انسان تغذیه می‌کند پس از خوردن خون روی دیوار اتاقها و سایر اماکن سر پوشیده استراحت نموده و پس از رسیدن تخمها که ۲ تا ۳ روز طول می‌کشد در آبهای راکد شامل گودالهای ذخیره آب و حوض انبارهای آب و... تخم ریزی می‌کند. این چرخه در طول عمر پشه چندین نوبت تکرار می‌گردد.

۴- وبای التور چیست؟

وبا یک بیماری اسهالی واگیردار و خاص انسان است که توسط نوعی باکتری بنام ویبریوکلا ایجاد می‌شود. این بیماری در صورت عدم پیشگیری و درمان به موقع و مناسب، بسیار کشنده است. این بیماری بیشتر در نقاط گرم و مرطوب و در تمام ماههای سال به خصوص از اردیبهشت تا آبان ماه دیده می‌شود. بیماران وبایی به طور مشخص دچار اسهال آبکی همراه با کم آبی شدید می‌شوند.

علائم بالینی و خصوصیات بالینی بیمار مبتلا به وبا چیست؟

اسهال آبکی، حجیم و سریع‌السير و جهنده، با دفعات اجابت مزاج غیر قابل شمارش و بسیار زیاد، بدون تب و بدون دل درد و بدون زور و پیچ شکم می‌باشد، استفراغ بدون حالت تهوع قبلی گرفتگی (اسپاسم) و درد عضلات پشت ساق پا عطش و تشنگی فراوان و کم شدن یا قطع ادرار می‌تواند دیده شود.

راههای انتقال بیماری وبا و منابع شایع این بیماری چیست؟

الف) راه تماس مستقیم: بیماری می‌تواند از طریق دستهای آلوده، تماس با مواد دفعی و استفراغ بیماران و یا وسایل و لوازم آلوده به مدفوع بیمار منتقل شود.
ب) راه تماس غیر مستقیم:

۱- مصرف آب آلوده به مدفوع (آلودگی آب توسط مدفوع به طور ثانوی با دفع ناصحیح فاضلاب و نشستن آن به آب آشامیدنی) از منابع آب حفاظت نشده مانند چاهها، دریاچه‌ها، استخرها، جویها و...

۲- استحمام یا شستشوی لوازم آشپزخانه در آب آلوده

۳- شستشوی سبزی و میوه‌ها با آب آلوده

۴- یخ آلوده که از آب آلوده تهیه شده باشد

۵- غذاهای آلوده که در خارج از یخچال نگهداری شوند و انبار کردن غذاهایی همچون شیر برنج پخته، تخم مرغ و... در خارج از یخچال

۶- غذاهای دریایی ناپخته و خام مثل صدف ماهی و...

۷- تغذیه کودکان و نوزادان با بطری (آلوده) به جای شیر مادر نیز می‌تواند یک عامل انتقال بیماری باشد.

راههای پیشگیری از بیماریهای اسهالی از جمله وبای التور چیست؟

- از آب آشامیدنی سالم استفاده شود. در مناطقی که دسترسی به آب تصفیه شده و لوله کشی وجود ندارد و از آب چاه، آب تانکرها، آب چشمه‌ها و... استفاده می‌گردد (مثل مواقع حوادث غیر مترقبه از جمله زلزله سیل و جنگ و...) حتماً قبل از مصرف آب جوشانده و یا کلر زنی شود.
- از سبزیجات و میوه‌جات شسته شده و ضدعفونی شده استفاده گردد.
- قبل از تهیه غذا، قبل از خوردن غذا و قبل از دادن شیر یا غذا به کودک حتماً دستها با آب و صابون به طور کامل شسته شود.
- بعد از اجابت مزاج، بعد از شستن و تمیز کردن کودک، از دست زدن به مواد غذایی نظیر سبزیجات، گوشت، ماهی و مرغ خودداری گردد.
- از مصرف غذاهای آماده و غیر بهداشتی مثل آب میوه، معجون، بستنی، ساندویچ و شیر موز خودداری گردد.
- از دست فروشهای دوره‌گرد خرید نکنید.
- در آب رودخانه و جویها یا استخرهای آلوده شنا نکنید.
- مواد غذایی را از دسترس حشرات و آلودگی‌های دیگر دور نگهدارید.
- از مصرف یخ غیر بهداشتی خودداری کنید.

اقدامات احتیاطی

- فقط از آبهای لوله کشی شده بهداشتی و کاملاً مطمئن استفاده و در صورت عدم دسترسی به چنین آبهایی آب مورد نیاز جوشانیده شده و یا با استفاده از کلر ضد عفونی گردیده و سپس مصرف گردد.
- از مصرف یخ‌هایی که توسط فروشندگان مختلف عرضه می‌شوند به شدت خودداری شود.
- غذاهایی میل شوند که تازه پخته شده و هنوز کاملاً داغ هستند.
- فقط از میوه‌هایی که کاملاً شسته و ضد عفونی شده و توسط خود شخص پوست کنده شده استفاده شود.

- از مصرف مواد غذایی نیم پخته یا خام به شدت خودداری شود.
- سبزیها پس از ضدعفونی و شستشوی کامل و صحیح مورد استفاده قرار گیرند.
- به منظور اطمینان بیشتر توصیه می‌شود سبزیجات به صورت پخته مصرف گردند.
- از خرید مواد خوراکی از فروشندگان دوره‌گرد و فروشگاههای غیر معتبر و فاقد مدارک بهداشتی خودداری شود.
- نکات ضروری رعایت بهداشت فردی خصوصاً شستن دستها با آب و صابون قبل از مصرف مواد غذایی و پس از اجابت مزاج مورد توجه قرار گیرند.

نکته‌های اصلی در درمان بیماریهای اسهالی

در هنگام بروز اسهال از آب و مایعات فراوان استفاده نمایید. از محلول پودر او - آر - آس (مایع درمانی خوراکی) استفاده گردد. جهت درمان فوراً به پزشک مراجعه نمایید در مواقع ابتلا به اسهال حاد آبکی شدید با دفعات بسیار زیاد سریعاً به مراکز بهداشتی درمانی و یا پزشک مراجعه نمایید. ضمن درمان سریع کم آبی در مطب یا درمانگاه نمونه برداری از مدفوع جهت کشف سریع بیماری و با به عمل می‌آید.

طرز تهیه محلول او - آر - آس

چهار لیوان پر آب را در یک ظرف ریخته و بجوشانید و بگذارید تا آب جوشیده سرد شود. یک پاکت محلول او - آر - آس را در ظرف محتوی ۴ لیوان آب جوشیده خنک شده بریزید و آنها را بهم بزنید) محلول تهیه شده باید در یخچال نگهداری شود بعد از هر بار اجابت مزاج شل و آبکی یک لیوان از این محلول را بخورید محلول فقط برای ۲۴ ساعت قابل استفاده است. موارد جدی و شدید اسهال علاوه بر روش خوراکی به تزریق داخل وریدی سرمهای حیاتی نیز نیاز دارند. علاوه بر جبران آب و املاح از دست رفته درمان بیماران با آنتی بیوتیک مناسب نیز ضرورت دارد.

۵ - بیماری لیشمانیوز جلدی (سالک) چیست؟

تعریف بیماری سالک

سالک یک بیماری پوستی است که توسط انگل تک سلولی به نام لیشمانیا ایجاد و توسط گزش و خونخواری پشه خاکی از حیوانات آلوده (جوندگان و سگ) و یا انسان مبتلا به انسان سالم منتقل می‌شود و علایم بیماری معمولاً ۲ ماه تا یک سال بعد از گزش ظاهر می‌گردد.

عامل انتقال بیماری

حشره ناقل پشه بسیار کوچکی به اندازه ۲-۳ میلی متر است که به نام پشه خاکی نامیده می‌شود حشره بالغ روزها در پناهگاه‌های تاریک، گرم و نسبتاً مرطوب مانند زیر زمین منازل، شکافهای عمقی دیوار، داخل درزهای سقفهای چوبی و بیرون از منزل در اصطبل‌ها، اطراف توده‌های زباله، کودهای دامی و سایر انباشتهای پس مانده منازل، اماکن متروکه، لانه جوندگان و غارها به فراوانی وجود دارند.

اهمیت بیماری

ایجاد زخمهای با منظره زشت که به مدت طولانی در محل باقیمانده (عموماً در نقاط باز بدن و بیشتر در صورت) که پس از بهبود نیز اسکار (جای زخم) از خود باقی می‌گذارد واز نظر زیبایی و ایجاد عوارض روحی در بیمارمشکل عمدهای ایجاد می‌نماید، ضمن اینکه بروز زخم در نقاط حساسی نظیر پلک چشمها و لاله گوش و لبها و بینی ممکن است به نقص این اعضاء بیانجامد، آلودگی ثانویه زخم موجب عفونت باکتریایی شده که نیاز به درمان آنتی بیوتیکی داشته و ممکن است جان بیمار را به خطر بیاندازد، همچنین در بعضی از انواع منتشر محتاج درمانهای طولانی بوده و گاهی عدم بهبودی وجود دارد. زیانهای اقتصادی ناشی از درمان، عوارض دارویی و تزریقات طولانی دردناک از سایر مسائلی است که به اهمیت بیماری می‌افزاید.

راه‌های انتقال بیماری به انسان

شایع ترین نوع سالک نوع روستایی است که مخزن آن موشهای صحرائی می‌باشد و حدود کمتر از ۲۰٪ موارد به سالک نوع شهری مبتلا می‌شوند که مخزن آن بیماران مبتلا می‌باشند. پس از

خونخواری پشه خاکی از مخرن مربوطه، آلوده شده و در خونخواری مجدد موجب انتقال آن به انسان می‌شود.

علائم بیماری

بیماری در محل گزش پشه به صورت جوش کوچکی پس از طی دوره کمون (۲-۱ ماه) ظاهر شده که رفته رفته بزرگتر شده و به زخم تبدیل می‌شود که این زخم بسته به نوع آن ۱۲-۸ ماه طول کشیده و پس از آن بهبود می‌یابد و به جای آن اسکار باقی می‌ماند (در نوع شهری هم دوره کمون و هم طول مدت بیماری طولانی تر است)

درمان سالک

دو نوع روش درمانی وجود دارد. اکثر موارد با درمان موضعی شامل تزریق گلوکانتیم در اطراف ضایعه و سرمادرمانی (کرایوتراپی) بهبود می‌یابند. در مواردی نیز فقط گلوکانتیم به صورت عضلانی تجویز می‌شود به هر حال جای زخم باقی می‌ماند پس هرچه زودتر درمان شود جای زخم کوچکتر می‌ماند.

روش پیشگیری

پیشگیری از بیماری در گرو حفاظت فردی از تماس نیش پشه خاکی است. که این کار با استفاده از توری، پشه بند آغشته به حشره کش، حشره کشها و همچنین دفع صحیح زباله‌ها جهت کاهش تولید مثل پشه خاکی و همچنین بهسازی محیط زیست انجام می‌شود در نوع روستایی مبارزه با جوندگان و در نوع شهری بیماریابی و درمان بیماران اهمیت دارد.

چه اقداماتی برای فرد مبتلا باید انجام داد؟

۱. کشف موارد مشکوک و ارجاع به مرکز بهداشتی درمانی جهت تشخیص قطعی و درمان
۲. پیگیری درمان و پانسمان زخم و تمیز نگهداشتن آن جهت جلوگیری از عفونت ثانویه و کاهش خطر سرایت (در نوع شهری)
۳. ثبت موارد تأیید شده توسط پزشک در فرم مراقبت بیماریها و ارسال به مرکز بهداشتی درمانی روستایی بصورت ماهانه

انتظارات از بهورزان

آموزش مردم جهت رعایت بهداشت محیط محل سکونت، استفاده از وسایل حفاظتی نظیر پشه بند آغشته به حشره کش، توری حشره کش و همچنین تمیز نگهداشتن زخم، پانسمان مرتب آن و پیگیری درمان تا بهبودی

۶ - بیماری لیشمانیوز احشایی (کالآزار) چیست؟

یک بیماری انگلی است که در حیوانات (سگ روباه و شغال) وجود داشته و توسط پشه خاکی از این حیوانات آلوده و یا انسان مبتلا به فرد سالم منتقل می‌شود عمده‌ترین علایم آن ضعف، لاغری، رنگ پریدگی و بزرگ شدن کبد و طحال می‌باشد. این بیماری بیشتر در بچه‌ها دیده شده و در صورت عدم تشخیص و درمان به موقع به مرگ منجر می‌شود.

عامل بیماری

عامل بیماری انگلی تک یاخته به نام لیشمانیا انفانتوم است.

راه انتقال بیماری

این بیماری توسط پشه‌های ریزی به نام پشه خاکی از طریق خونخواری از حیوانات آلوده مانند سگ، روباه، شغال به انسان منتقل می‌شود.

اهمیت بیماری

اهمیت این بیماری به علت ابتلاء بچه‌ها در سنین زیر ۱۰ سال و میزان کشندگی بالای آن است که در صورت عدم تشخیص و درمان به موقع منجر به مرگ بیمار خواهد شد.

علایم بیماری

همانطور که ذکر شد کودکان زیر ۱۰ سال در ایران بیشتر به کالآزار مبتلا می‌شوند. دوره نهفتگی بیماری از چند هفته تا چند ماه متغیر بوده تب رنگ پریدگی، ضعف و لاغری اولین علایم بیماری است و به تدریج بزرگی شکم (به علت بزرگ شدن کبد و طحال) ظاهر می‌شود. جهت تشخیص قطعی بیماری لازم است آزمایشهای اختصاصی انجام گیرد که عملی ترین روش تشخیص آزمایشگاهی انجام تست سرولوژی به نام آگلوتیناسیون مستقیم است.

علایم بیماری در سگ

سگهای جوان اغلب به شکل حاد و کشنده و سگهای مسن به شکل مزمن به بیماری مبتلا می‌شوند از علایم عمده بیماری در سگ بیحالی و سستی، تمایل زیاد به آب، ریزش مو و خارش و لاغری مفرط، حتی ممکن است سگهای آلوده بدون علامت نیز باشند.

بیماریابی

بهورزان خانه‌های بهداشت پس از آموزش لازم نسبت به تهیه نمونه خون از کودکانی که علایم بیماری همراه با بزرگی شکم و کاهش وزن و کم خونی دارند اقدام نموده، نمونه خون را روی کاغذهای صافی تهیه و همراه با ثبت مشخصات بیمار در فرم مخصوص به نزدیک ترین مرکز تشخیص کالاآزار می‌فرستند پس از تشخیص، نتیجه آن توسط آزمایشگاه به کاردان یا تکنسین مبارزه با بیماریهای مرکز بهداشتی درمانی روستایی یا مربی بهورز اعلام و در صورت مثبت بودن آزمایش بیمار به پزشکی که در مراکزی که برای درمان بیماران تعیین گردیده است جهت معاینه و درمان معرفی می‌گردد.

نحوه تهیه نمونه خون توسط بهورز و ارسال به آزمایشگاه

برای تهیه خون، بند انتهایی انگشت میانی دست چپ فردی که از او نمونه خون باید تهیه شود (در نوزادان و بچه های کوچک از پاشنه پا و یا انگشت شست پا می‌توان خون گرفت) با پنبه آغشته به الکل ضدعفونی کرده و با نوک لانس استریل یک بار مصرف در پوست انگشت، یک شکاف کوچک ایجاد می‌کنیم تا با مختصر فشار به انگشت با سهولت خون خارج شود قطره اول خون را با پنبه خشک پاک کرده و از قطرات بعد نمونه خون تهیه می‌شود. با این ترتیب مقدار کمی خون را بر روی کاغذ صافی یا کاغذ خشک کن مخصوص نسبتاً ضخیم به صورت یک لکه به قطر ۱-۲ سانتی متر پخش می‌نماییم. سپس مشخصات نمونه یا شماره آن را با مداد مشکی روی کاغذ یادداشت می‌کنیم. برای سهولت کار بهتر است کاغذ صافی را به قطعات ۷۵ در ۲۵ میلی متر (به اندازه لام میکروسکوپی) بریده و روی هر قطعه کاغذ دو نمونه خون تهیه کرد و برای آنکه در موقع خشک شدن، خون در معرض مگس و گرد و خاک قرار نگیرد آنها را داخل جعبه‌های خالی لام قرار می‌دهیم و در پایان کار روزانه نمونه‌های کاملاً خشک شده را به تعداد متناسب با ظرفیت کار روزانه آزمایشگاه در لای کاغذ پوستی در داخل کیسه نایلون خوب بسته بندی نموده و به طوری که رطوبت و هوا به آن نفوذ نکند، در اسرع وقت به آزمایشگاه ارسال می‌نماییم.

درمان لیشمانیوز احشایی

در صورت تشخیص به موقع و با استفاده از داروی گلوکانتیم به مدت ۲۸ روز توسط پزشک بیماری درمان پذیر بوده می‌توان از مرگ و میر آن جلوگیری کرد.

اقدامات لازم جهت فرد مبتلا

- ۱- بیماریابی و کشف موارد مشکوک با استفاده از تهیه نمونه خون طبق روش فوق توسط بهورز و ارجاع موارد مثبت به پزشک جهت درمان
- ۲- پیگیری درمان فرد مبتلا بطور مرتب تا درمان کامل

۳- ثبت موارد تأیید شده در فرم مراقبت بیماریها واعلام آن به مرکز بهداشتی درمانی روستایی به صورت ماهیانه

انتظارات از بهورز

- آموزش مردم جهت رعایت بهداشت محیط محل سکونت واستفاده از وسایل حفاظتی نظیر پشه بند و توری، رعایت بهداشت محیط وخودداری از تجمع هرگونه مواد زاید در داخل و بیرون منازل، دفع صحیح زباله، ترمیم و مرمت شکافهای موجود در دیوارها توسط مردم و جداسازی اصطبل حیوانات و لانه سگ از اماکن انسانی
- آموزش مردم در خصوص اهمیت بیماری، خطرات، راههای انتقال وراههای پیشگیری از ابتلاء به بیماری
- هماهنگی و پیگیری در جهت اتلاف سگهای ولگرد در سطح روستا و شناسایی سگهای مشکوک به بیماری و اطلاع به دامپزشکی
- بیماریابی وارجاع بیماران به پزشک
- پیگیری درمان بیماران

۷ - بیماری تب مالت چیست؟

تعریف بیماری تب مالت

یک بیماری باکتریایی است که در بین حیوانات مختلف و عمدتاً علفخواران به وجود می‌آید و معمولاً منجر به سقط جنین در آنها می‌شود انسان نیز به طرق مختلف از طریق تماس و یا استفاده از فرآورده‌های حیوانات آلوده به این بیماری مبتلا می‌گردد. بز، گاو، گوسفند و خوک چهار حیوان اهلی هستند که عموماً به این بیماری دچار شده و به عنوان مخزن بیماری باکتری را به انسان منتقل می‌کنند.

بیماری در حیوانات موجب ابتلا جنین در دام های آبستن شده، همچنین باعث کاهش وزن و شیر گردیده و سبب زیان اقتصادی فراوانی در دامداریها می‌گردد. همچنین به علت دفع باکتری توسط دام های مبتلا مراتع و محلهای نگهداری دام آلوده شده، دامهای سالم را مبتلا نموده و سبب شیوع بیماری می‌گردد. ابتلا انسان به این بیماری باعث از کارافتادگی به مدت نسبتاً طولانی و همچنین خسارات اقتصادی فراوان ناشی از تعطیل شدن کار، هزینه درمانی سنگین و گاه عوارض طولانی مدت در شخص مبتلا می‌گردد.

عامل بیماری

باکتری بروسلا بوده که به ۳ گروه عمده تقسیم و عمده‌ترین آن که در ایران به عنوان عامل انتقال به انسان است بروسلا ملی تن سیس می‌باشد

راه های انتقال بیماری

در بیشتر موارد به وسیله خوردن فرآورده‌های لبنی آلوده مثل پنیر تازه، خامه و یا شیر نجوشیده و غیر پاستوریزه و همچنین تماس با ترشحات حیوان و عموماً جنین‌های سقط شده، ادرار و مدفوع حیوان و تنفس هوای آلوده به عامل بیماری در آغل های آلوده این بیماری به انسان سرایت می‌کند.

علائم بیماری در انسان

علائم اصلی که در بیشتر موارد دیده می‌شود تب، عرق شبانه، سردرد، کمردرد و درد مفاصل و عضلات و ضعف شدید می‌باشد. معمولاً صبحها حال بیمار نسبتاً خوب و عصرها دارای علائم می‌باشد البته مواردی از بیماری هم به صورت بدون علامت واضح وجود دارد.

تشخیص بیماری

روش معمول تشخیص بیماری آزمایش سرمی خون بیمار مشکوک است که در آزمایشگاه و پس از جدا شدن سرم خون با آزمایشهای رایت، 2ME و کومبس رایت انجام می‌شود.

درمان بیماری

بعد از تشخیص بیماری، بیمار باید زیر نظر پزشک و مطابق پروتکل درمانی مندرج در راهنمای کشوری مبارزه با تب مالت به مدت ۲ ماه تحت درمان با آنتی بیوتیکهای مربوطه قرار گیرد. نکته مهم تجویز داروی به موقع و به طور مرتب تا پایان دوره درمانی تعیین شده است (حداقل ۲ ماه) به عبارت دیگر قطع درمان بعد از یک بهبود نسبی که معمولاً توسط افراد ناآگاه صورت می‌گیرد باعث مزمن شدن بیماری یا عود مجدد آن می‌گردد که باید بقدر کافی به این مسئله توجه شود.

راه‌های پیشگیری بیماری

بیماری کاملاً قابل پیشگیری است به این ترتیب که در صورت مشاهده سقط جنین در دام باید با رعایت ایمنی فردی بطور کامل (استفاده از دستکش و ماسک) جنین سقط شده را سوزانده و یا بطور عمقی دفن نموده و مطلقاً از فرآورده‌های حیوانی که سقط کرده نباید استفاده کرد و مراتب را به دامپزشکی محل اطلاع داده و در صورت مثبت بودن دام آن را به کشتارگاه فرستاد. در زمان تمیز نمودن آغل از ماسک استفاده نموده و در صورت نبودن شیر پاستوریزه حداقل شیر را به مدت ۵ دقیقه جوشانید. پنیر تازه حتماً باید ۳ ماه در آب نمک مانده و بعد مصرف گردد و از مصرف بستنی‌های سنتی و شیرینی‌های خامه‌ای نامطمئن و یا آب میوه‌های مخلوط با شیر که معمولاً متداول است به شدت اجتناب نمود. در ضمن واکسیناسیون به موقع بره‌ها، بزغاله‌ها و گوساله‌ها باعث کنترل بیماری در دام شده و با انجام مرتب این کار بیماری در سطح کشور کنترل می‌شود.

اقداماتی که باید برای فرد مبتلا انجام شود

۱. در صورت نگهداری دام توسط بیمار باید مراتب به دامپزشکی محل جهت معاینه دامهای موجود اطلاع داده شود.

۲. آموزش اطرافیان بیمار در مورد راه‌های انتقال و پیشگیری از بیماری نظارت بردرمان فرد مبتلا و پیگیری آن به طوری که به صورت کامل درمان انجام گردد.

۳. بیماریابی از موارد مشکوک به بیماری (با علایم تب و لرز - عرق - درد مفاصل - ورم مفاصل و...) و ارجاع به مرکز بهداشتی درمانی روستایی
۴. ثبت موارد تأیید شده توسط پزشک در فرم مراقبت بیماریها و اعلام به مرکز بهداشتی درمانی روستایی به صورت ماهیانه

انتظارات از بهورز

۱. تشویق دامداران و افرادی که به نگهداری دام اشتغال دارند به منظور همکاری با دامپزشکی جهت معاینه و آزمایش دامهایشان و در صورت محرز شدن آلودگی، تشویق آنان جهت بردن دام آلوده به کشتار گاه و عدم فروش دام آلوده به سایر افراد که در این صورت متأسفانه سبب گسترش بیش از پیش بیماری می‌گردد.
۲. پیگیری واکسیناسیون دامها علیه بیماری از طریق هماهنگی با دامپزشکی و دامداران و اعلام دامهای واکسینه نشده در سطح روستا به دامپزشکی
۳. آموزش دامداران در خصوص خطر سقطهای مشکوک در گسترش بیماری و متقاعد کردن آنان به سوزاندن یا دفع عمقی جنین و جفت سقط شده.

۸ - بیماری هاری چیست؟

تعریف بیماری

یک بیماری ویروسی مربوط به دستگاه عصبی بوده که عمدتاً در گوشتخواران اهلی و وحشی (سگ، گربه، کرک، روباه و شغال) و در درجه بعد در سایر حیوانات علفخوار گاو، گوسفند و بز، الاغ، اسب و... ایجاد بیماری می‌کند انسان نیز در اثر گزیده شدن بوسیله حیوانات فوق که آلوده به بیماری هاری باشند به این بیماری مبتلا می‌شود.

اهمیت بیماری

اهمیت این بیماری به دلیل مرگ و میر بالای آن است زیرا در صورت آلوده بودن حیوان گزنده و انجام ندادن اقدامات به موقع پس از مدتی علایم بیماری در فرد ظاهر شده که در این صورت متأسفانه هیچ راه علاج و درمانی ندارد و منجر به مرگ انسان خواهد شد.

راه های سرایت بیماری به انسان

عمده ترین راه سرایت بیماری به انسان از راه گاز گرفتن و تماس بزاق حیوان با پوست صدمه دیده می‌باشد. البته این بیماری از طریق پنجه گربه یا سگ نیز به انسان منتقل می‌شود این بیماری ندرتاً از طرق دیگر از جمله از طریق پیوند اعضا مثل پیوند قرنیه، دستگاه تنفس و خیلی به ندرت از طریق دستگاه گوارش به انسان منتقل می‌شود.

علایم بیماری در انسان

هرگاه انسانی توسط حیوان هار گزیده شود و برای او اقدامات درمان پیشگیری انجام نشود بعد از یک دوره مخفی از ۱۰ روز تا دو سال به طور معمول ۲ تا ۱۲ هفته و به طور متوسط ۲-۱ ماه علایم هاری در او ظاهر می‌شود که مهمترین آنها عبارتند از: تغییر حس در محل گاز گرفتگی به شکل احساس خارش و مورمور، سردرد، تب و بیقراری، دلهره و وحشت، تغییر خلق و رفتار، حالت تحریک پذیری شدید، ترس از نور، صدا و هوا که در اثر کوچکترین تحریکی و دیدن آب به